

Andrzej Waksmundzki

Absolwent z roku akademickiego 1936/1937

KOŁO CHEMIKÓW STUDENTÓW UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO (1932–1937)

Do Koła Chemików SUJ zapisałem się zaraz na pierwszym roku studiów w 1931 roku. Wówczas koło mieściło się w dużej sali na parterze gmachu „Chemii” przy ulicy Olszewskiego 2. W następnym roku jednak agendy koła zostały przeniesione do pomieszczeń na poddaszu w budynku przy ul. Wolskiej, przemianowanej później na ulicę Piłsudskiego, gdzie zajmowały trzy pomieszczenia. Dotychczasową salę przeznaczono na pomieszczenie muzealne.

Kuratorem Koła Chemików z ramienia uczelni był prof. Tadeusz Estreicher, a prezesurę sprawował przez szereg kolejnych lat kolega Władysław Golec. On to jako animator działań koła stwarzał atmosferę koleżeńskości i przyjaźni, a zarazem dbał o aktywne i odpowiedzialne wykonywanie zadań przez poszczególne sekcje koła.

W czasie mojej przynależności do koła w latach 1932–1937 pełniłem następujące funkcje: 1932/1933 – kierownik Sekcji Handlowej, 1934/1935 i 1935/1936 – kierownik Sekcji Praktyk Wakacyjnych, 1935/1936 – przewodniczący Komisji Rewizyjnej, 1936/1937 – członek Sądu Koleżeńskiego.

Trzeba sobie zdać sprawę, że w latach trzydziestych XX wieku program studiów chemicznych na uniwersytetach miał na celu kształcenie chemika-nauczyciela. Stąd w małym stopniu uwzględniane były zagadnienia przemysłu i przetwórstwa chemicznego. Wprawdzie obowiązywał przedmiot technologii chemicznej, ale miał on charakter bardzo ogólny.

Tymczasem chemicy o wykształceniu uniwersyteckim mieli, nie bez racji, ambicje pracy także w przemyśle. Stąd troska o praktyki wakacyjne w zakładach przemysłowych, wycieczki do fabryk, organizowanie referatów na tematy przemysłowe, prenumerata czasopism chemicznych i w końcu inicjatywa reformy studiów chemicznych na uniwersytetach.

Sprawy te, i wiele innych związanych ze studiami, były przedmiotem obrad i dyskusji zarządu koła i podejmowanych inicjatyw oraz szeregu działań, które miały charakter komplementarny w stosunku do obowiązującego programu studiów. Działania zarządu koła w tym względzie były następujące:

- powołania Komisji Reformy studiów chemicznych na uniwersytetach z poparciem ze strony profesorów,
- organizacja kursów szkoleniowych (rysunek techniczny, język niemiecki i inne),
- prenumerata czasopism chemicznych i z pokrewnych dziedzin przyrodniczych,
- propozycja ubezpieczenia studentów od wypadków w pracowni,
- uzyskanie obniżki składek członkowskich w PTChem,

- udzielanie potrzebującym członkom koła zwrotnych pożyczek pieniężnych,
- opracowanie regulaminów agend koła, m.in. Sądu Koleżeńskiego,
- pielęgnowanie historycznych rocznic państwowych i lokalnych.

Na przykład z okazji trzydziestolecia koła wydano jednodniówkę „Wyskok jeleniego rogu” oraz przeznaczono odpowiednią kwotę na zredagowanie „Historii koła”.

Bardzo szeroką i wielokierunkową działalność prowadziło koło w ramach sekcji. W naszym kole były następujące sekcje:

1. Sekcja Biblioteczna;
2. Sekcja Praktyk Wakacyjnych;
3. Sekcja Wycieczkowa;
4. Sekcja Naukowa;
5. Sekcja Wydawnicza;
6. Sekcja Towarzyska;
7. Sekcja Handlowa;
8. Sekcja Gazowa;
9. Czytelnia.

Pokrótkę przedstawię poniżej programy działania poszczególnych sekcji koła.

1. Sekcja Biblioteczna dbała o zakup książek i podręczników, prowadziła dwa razy w tygodniu wypożyczalnię, przestrzegając rygorystycznie terminów zwrotu. Obok skąpej liczby podręczników i skryptów w języku polskim w bibliotece znajdowały się podręczniki i monografie w językach obcych, przeważnie w języku niemieckim, a także angielskim. Stan biblioteki wynosił około 800 woluminów. Do biblioteki przychodziło szereg czasopism płatnych („Przemysł Chemiczny”, „Roczniki Chemii”, „Wiadomości Przemysłu Chemicznego”, „Wszechświat”, „Biuletyn Gazowy”) oraz bezpłatnych: „Farmacja Współczesna”, „Gaz i Woda”, „Przemysł Metalowy”, „Przemysł Naftowy”, „Gazeta Cukrownicza”. Później, kiedy uzyskaliśmy dodatkowe pomieszczenie, utworzona została czytelnia, w której czasopisma te były wyłożone do publicznego użytku. Rola Sekcji Bibliotecznej była dla nas, studentów, bardzo ważna. W owych latach odczuwało się chroniczny brak podręczników na rynku księgarskim, a w dodatku nie każdego stać było na ich zakup. W języku polskim istniało tylko niewiele podręczników: z chemii nieorganicznej – Tołłeczko, z chemii organicznej – Opolski, z technologii – Chwolson; do nauki matematyki, chemii fizycznej, elektrochemii, a także chemii analitycznej czy krytalografii trzeba było korzystać z podręczników w językach obcych, nie mówiąc o monografiach. Jedynym źródłem zaopatrywania się w potrzebne podręczniki była biblioteka koła, która wypożyczała książki i skrypty, zresztą tylko na określony czas.

2. Sekcja Praktyk Wakacyjnych zajmowała się organizacją praktyk w zakładach przemysłowych dla studentów lat wyższych. Kierownik sekcji już w kwietniu wysyłał pisma do dyrekcji fabryk z prośbą o przydzielenie praktyki płatnej, a w razie niemożności, bezpłatnej. W rezultacie udawało się pozyskać nawet kilkanaście praktyk rocznie, które były przydzielane komisyjnie. Bezpłatne praktyki dofinansowywano z kasy koła.

3. Sekcja Wycieczkowa organizowała wycieczki do różnych zakładów przemysłowych, uzgadniając wcześniej transport, terminy i czas pobytu. Jedną z większych wycieczek była dziewięciodniowa wycieczka do Zagłębia Naftowego w Boryslawiu. Po dro-

dze do Borysławia zwiedzaliśmy Fabrykę Opon Samochodowych „Stomil” w Dębicy, Wytwórnę Lakierów w Łańcucie, Browar we Lwowie, a następnie Zagłębie Naftowe w Borysławiu. Spośród innych wycieczek wymienić trzeba wycieczki: do Zakładów Azotowych w Mościcach, Browaru w Okocimiu, Fabryki Mydła w Krakowie i Poznaniu, Fabryki „Azot” w Jaworznie, rafinerii nafty w Libuszy, Fabryki Porcelany w Ćmielowie, mleczarni w Krakowie, Kopalni Soli w Kałuszu, Zakładów Jedwabiu Stucznego w Chodakowie, Zakładów Wodociągowych w Maczkach.

4. Sekcja Naukowa organizowała zebrania naukowe, na których odbywały się prelekcje na tematy związane z wycieczkami do zakładów przemysłowych oraz referaty uprzednio zamawiane u profesorów w ich katedrach. Ważną sprawą była organizacja repetytoriów na trudniejsze tematy z chemii np. nieorganicznej (związki kompleksowe), chemii organicznej (cukry) oraz krytalografii.

5. Sekcja Wydawnicza miała za zadanie opracowywanie skryptów i przygotowanie ich do druku lub zakup skryptów wydanych już przez inne uniwersyteckie ośrodki chemiczne. Staraniem tej sekcji naszego koła wydano m.in. tablice do analizy jakościowej wg Treadwella, opracowano skrypt z chemii organicznej wg wykładów prof. K. Dziewońskiego cz. I związki alifatyczne, skrypt z matematyki dla przyrodników wg wykładów prof. J. Gołąba, zakupiono skrypt z chemii fizycznej wg wykładów prof. B. Kamińskiego opracowany przez Politechnikę Lwowską.

6. Sekcja Towarzyska – zadaniem tej sekcji była organizacja różnych spotkań towarzyskich, urządzenie tzw. herbatek, śledzików, a najważniejszym zadaniem było zorganizowanie wielkiej karnawałowej zabawy chemików, która cieszyła się wielką renomą w społeczności akademickiej i w mieście. Zabawa ta dostarczała kołu niezłych dochodów nie tylko z biletów wstępu, ale także z prowadzonego we własnym zakresie bufetu. Nad całością i porządkiem przebiegu zabawy czuwali dyżurni z Komitetu Zabawowego. W ramach tej sekcji utrzymywano również okazjonalną łączność z innymi kołami chemików – i tak np. sekcja ta przyjmowała wizytę Koła Chemików Uniwersytetu w Poznaniu, czy też wizytowała w czasie pobytu we Lwowie Koło Chemików Uniwersytetu Lwowskiego.

7. Sekcja Gazowa została zorganizowana na miejsce rozwiązanego Koła LOPP studentów chemii. Sekcja ta prowadziła prelekcje o gazach bojowych, ich otrzymywaniu i właściwościach oraz obronie przeciwgazowej.

8. Ważną działalność pełniła czytelnia koła, zorganizowana w późniejszych latach, kiedy koło otrzymało dodatkowe pomieszczenia. Obok czasopism w czytelni zostały rozwieszone gabloty, zawierające eksponaty ilustrujące cykl przeróbki danej fabryki, począwszy od produktów, poprzez półprodukty, aż do produktów końcowych.

Reasumując, widać, że działalność Koła Chemików SUJ obejmowała nie tylko pomoc naukową oraz materialną dla studentów chemii, ale równocześnie uzupełniała oficjalny program nauczania, który ograniczał się wówczas tylko do wykładów i ćwiczeń laboratoryjnych, przysposabiając w ten sposób absolwentów do pracy w przemyśle. Koło stanowiło równocześnie szkołę obywatelskiego myślenia, ukazywało znaczenie przemysłu chemicznego dla kraju i zagadnienia związane z jego dalszym rozwojem.

Andrzej WAKSMUNDZKI (1910–1998), prof. dr hab. chemii fizycznej; ur. 3 października 1910 r. w Waksmundzie; żonaty, 1 córka. Mgr 1936, dr 1939, doc. 1949, prof. nadzw. 1950, prof. zw. 1960. Absolwent Gimnazjum w Nowym Targu (1930) oraz Szkoły Podchorążych Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim (1930–1931). Studiował chemię na Wydziale Filozoficznym UJ w latach 1931–1935. Asystent Katedry Chemii Fizycznej UJ (1936–1939). Nauczyciel chemii i fizyki w Szkole Handlowej w Nowym Targu (1939–1942). Praca w konspiracji, najpierw w Związku Walki Zbrojnej, potem w Armii Krajowej (1939–1942): powiatowy kierownik organizacji Ruchu Oporu Chłopów w Nowym Targu, organizator odcinka trasy przerzutowej Nowy Targ – Łąpsze do Budapesztu. Kierownik punktu przerzutowego „Karczma” w ostrowskim oddziale łączności z zagranicą AK „Zagroda”. Więzień obozów koncentracyjnych: Oświęcim, Gross-Rosen, Dyhernfurth, Mauthausen (1942–1945). W obozach pracował w kamieniołomach i przy produkcji chemicznej. Organizator i kierownik Katedry Chemii Fizycznej Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego (od 1969 r. Zakład Chemii Fizycznej Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii) UMCS Lublin (1945–1980). Organizator i kierownik Katedry Chemii Nieorganicznej Wydziału Farmaceutycznego UMCS, następnie Katedry Chemii Ogólnej Akademii Medycznej w Lublinie (1946–1964), Kierownik Pracowni Technologii Światłowodów UMCS (1981–1983), Dziekan Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Lublinie (1957–1961). Twórca Lubelskiej Szkoły Chromatograficznej. Członek Polskiego Towarzystwa Chemicznego (1936–1998), Wiceprezes Zarządu Głównego PTCh (1964–1967); członek Rady Głównej Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1967–1972), Przewodniczący Rady Naukowej Zakładu Agrofizyki PAN – Oddział w Lublinie. Członek Chromatography Discussion Group, Wielka Brytania (1976–1998). Prace naukowe z dziedziny fizykochemii zjawisk powierzchniowych (adsorpcja, flotacja), analizy chemicznej – chromatografia oraz technologii światłowodów. Był autorem lub współautorem 337 prac naukowych lub artykułów przeglądowych, monografii pt. *Chromatografia* oraz 10 skryptów i podręczników. Wykształcił liczną kadrę chemików i farmaceutów. Ponad 500 jego studentów uzyskało tytuł magistra. Był promotorem 43 przewodów doktorskich; spośród tych doktorantów 22 habilitowało się, a 17 uzyskało tytuł profesora. Nagrody: Państwowa zespołowa II st. 1964; Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki 1974, 1980; Ministra Łączności 1979. Krzyż Komandorski z Gwiazdą, Oficerski i Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Order Sztandaru Pracy II kl., Złoty Krzyż Zasługi, Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami, Krzyż Partyzancki, Medal 30-lecia PRL, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Zasłużony Nauczyciel PRL. Staż zagraniczne: Visiting Associate Professor British Columbia University, Vancouver, Kanada (1967/1970). Trzykrotnie otrzymał tytuł doktora honoris causa: UMCS w Lublinie (1985), AM w Lublinie (1987) i Politechniki Łódzkiej (1989). Członek Zarządu Koła Chemików SUJ w latach 1932–1937 (Kierownik Sekcji: Handlowej, Praktyk Wakacyjnych, Przewodniczący Komisji Rewizyjnej, Członek Sądu Koleżeńskiego). Członek Honorowy Naukowego Koła Chemików UJ (4 listopada 1994). Zmarł 7 grudnia 1998 roku.

W 2001 roku Komisja Analizy Chromatograficznej i Komisja Analizy Powietrza i Gazów Komitetu Chemii Analitycznej PAN ufundowały medal i nagrodę im. prof. dr hab. Andrzeja Waksmundzkiego, które są corocznie przyznawane za wybitne osiągnięcia naukowe w dziedzinie chemii analitycznej¹. Medal zaprojektował prof. Bogusław Buszewski, uczeń prof. Waksmundzkiego, ówczesny przewodniczący Komisji Analizy Powietrza i Gazów.

Podczas XLVI Zjazdu PTChem i SITPChem w Lublinie w dniu 16 września 2003 roku na placu obok budynku Wydziału Chemii UMCS odsłonięte zostało popiersie prof. Andrzeja Waksmundzkiego, chemika, pioniera technologii światłowodowych w Polsce, twórcy polskiej szkoły chromatografii. Autorką pomnika jest lubelska rzeźbiarka Jolanta Słomianowska. Granit, pochodzący z okolic Gross-Rosen, zakupili obozowi towarzysze Profesora.

¹ Przyp. red.